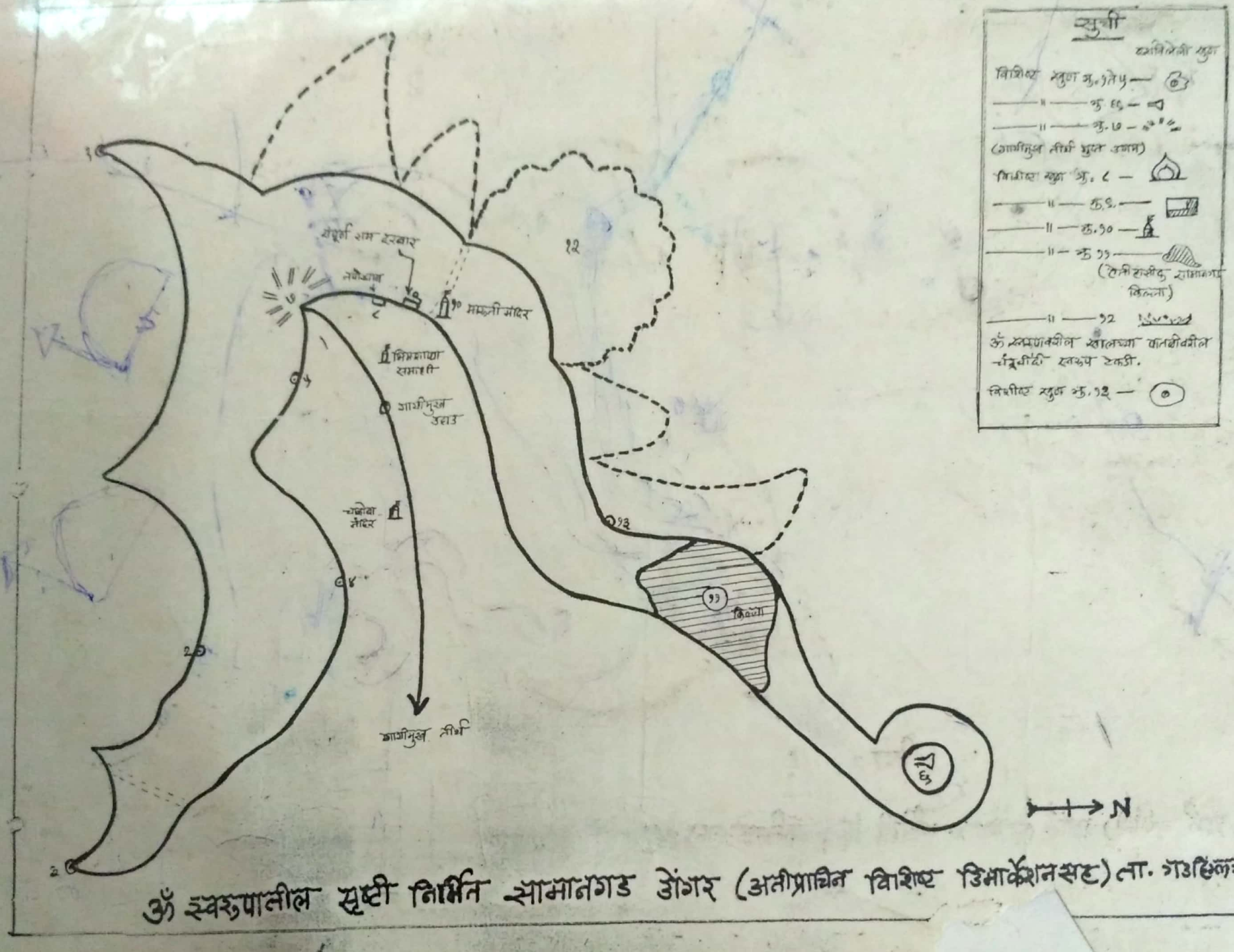

ॐ स्वरूपातील सृष्टी निर्मित सामानगड डोंगर (अतीप्राचीन विशिष्ट डिमार्केशनसह) ता. गडहिंग

Scanned by CamScanner

- सनसेट पॉईंट -

(विशिष्ट खुण क्र. १ सह)

रामरखडी या पॉईंटवरून आंबोली येथे सुमोर ५० किं.मी. वर होणाऱ्या अप्रतीम सुर्यास्ताच्या दर्शनाचा आनंद घेत ~~[illegible]~~ असताना टिपलेला क्षण.

Scanned by CamScanner

विशिष्ट खुण क्र. १ / सनसेट पॉईंट

ॐ काराच्या सुरवातीचा पॉईंट-

या पॉईंटवर [illegible] एकावर एक असे तीन दगड असुन यावरून सभोवारचे ३३० अंशाचे निसर्गसौंदर्य सुमारे ५० कि. मी. सभोवल्या भागासहीत दिसते त्याचप्रमाणे या पॉईंट वरून - ① हारगापूगड ② भुदरगड ③ रांगणा ④ गंधर्व गड ⑤ महीपालगड असे पाच किल्ले या एकाच ठिकाणाहून दृष्टीक्षेपात येतात.

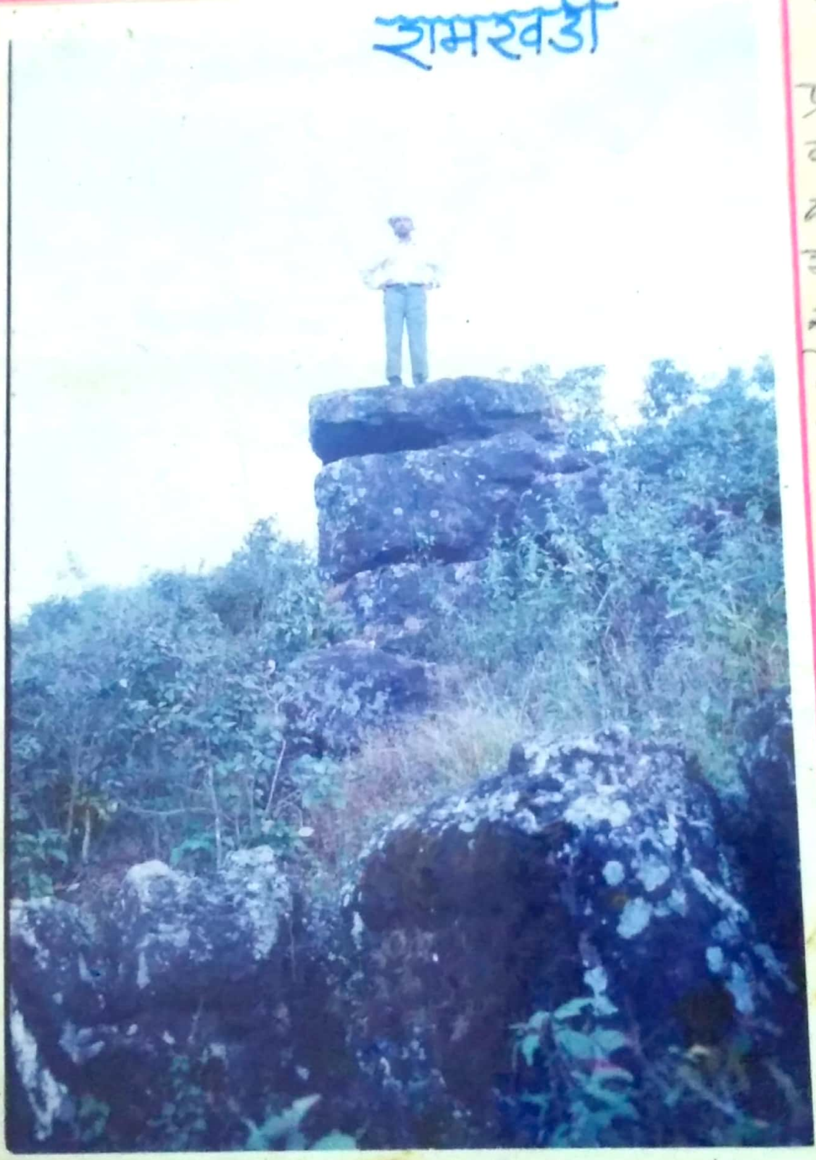

सनसेट :- या पाईंट वरून सह्यांद्री च्या शेवटच्या भागावर आंबोलीला होणारा अप्रतीम सुर्यास्त या पॉईंटवरून दिसतो.

रामखडी :-

तिथल्या वेशालाच प्रभुरामचंद्र या पॉईंट वरून सुर्यास्ताचे दर्शन घेत होते म्हणून यास रामखडी असे संबोधतात. आजही तेथे गडावर चढताना हळद-कुंकू-नारळ वाहून पुढे जाण्याची प्रथा आहे

या दगडावर विशिष्ट उखळीसारखी खुण लावलेली आहे.

ही ॐ काराच्या सुरुवातीची खुण होय.

Scanned by CamScanner

विशिष्ट खुण क्र. 2

(संपूर्ण ॐ आकाराचे दर्शन होणारा महत्वाचा पॉइंट)

उखळीसारख्या असणाऱ्या या पॉइंटवर ~~अ~~ उभे राहिल्या

सुमारे 8 कि.मी. चा भव्य आणि संपूर्ण ॐ आकार दृष्टीस

पडतो.

Scanned by CamScanner

विशेष खुण क्र.३

ॐ आकारातील क्र. ३ चा पॉईंट :- नौकुड गावच्या बाजूस पुर्वेकडे 'हत्तीदगड' म्हणून मोठा दगड असून या दगडावर उखळी सारखी खुण कोरलेली आहे या पॉईंट वरुन - ① हारगापूरगड ② मच्छिंद्रगड ③ महीपालगड असे तीन किल्ले तसेच पुर्वेकडील अप्रतीम निसर्गसौंदर्य पहिल्या पॉईंटप्रमाणेच सभोवार ५० कि.मी. दिसेल व पुर्वेकडील हिडकल 'डॅमचे' पाणी दृष्टीक्षेपात येते.

Scanned by CamScanner

हत्तीदगडावर लावलेली उखळीसारखी खूण.

Scanned by CamScanner

विशिष्ट खुण क्रं. ४

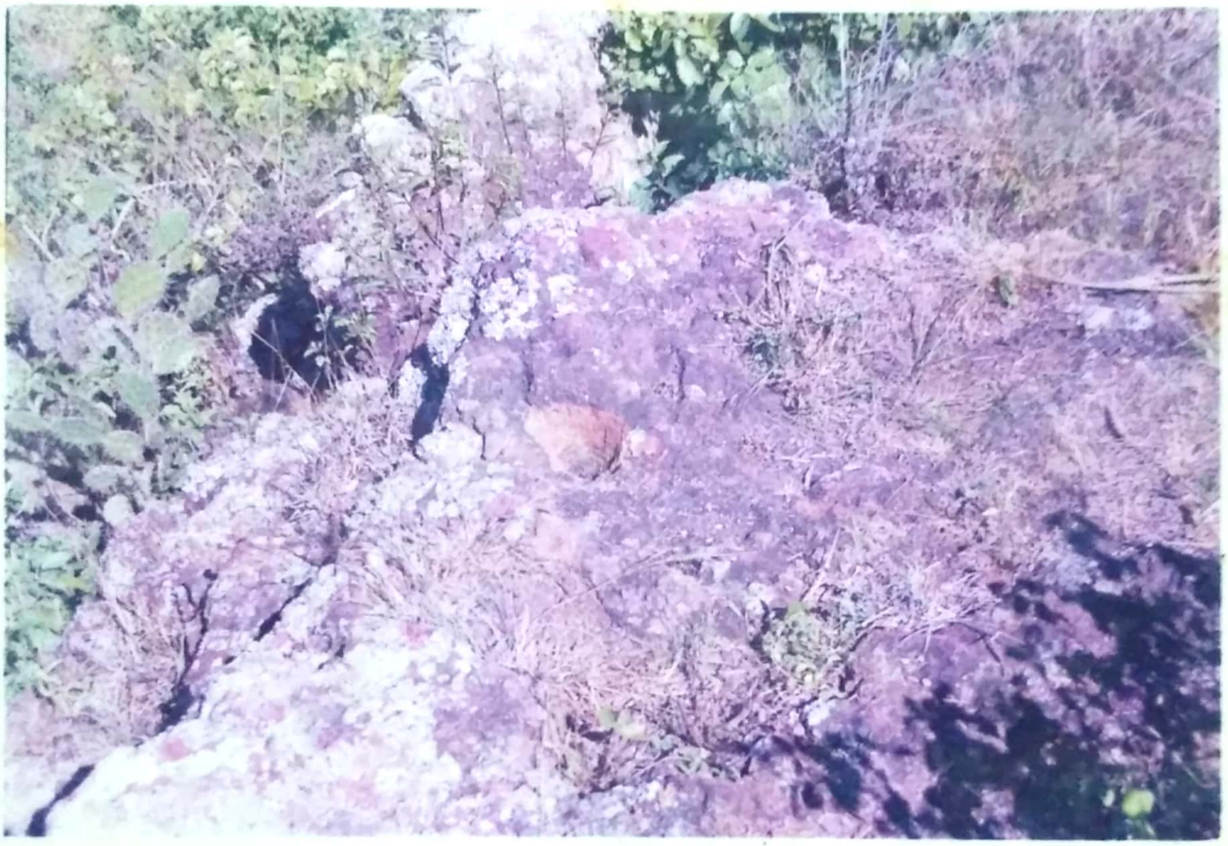

उखळीसारख्या खोवलेला या खुणेवरुन ॐकाराचा आतील व शेवटाचा भाग त्याचप्रमाणे अध्यात्मिक दृष्ट्या शास्त्रशुध्द पद्धतीने देवतांच्या स्थानाची केलेली वैशिष्ट्य-पूर्ण स्थापना या पॉईंटवरुन पहाता येते. त्याचप्रमाणे त्याच ठिकाणी देवतांची स्थाने का आहेत या सारख्या प्रश्नांची उकल आपली आपल्यालाच होवू शकते.

Scanned by CamScanner

ह्या खुणेवरुन ॐकाराच्या सुरवातीचा भाग व शेपटाची गोलाई, त्याची वाकण इ. पहाता येते. या खुणेलगत वळण्याची दिशा दाखवण्यासाठी दगड कट केलेला आहे.

Scanned by CamScanner

विशिष्ट खुण क्र. ६९.

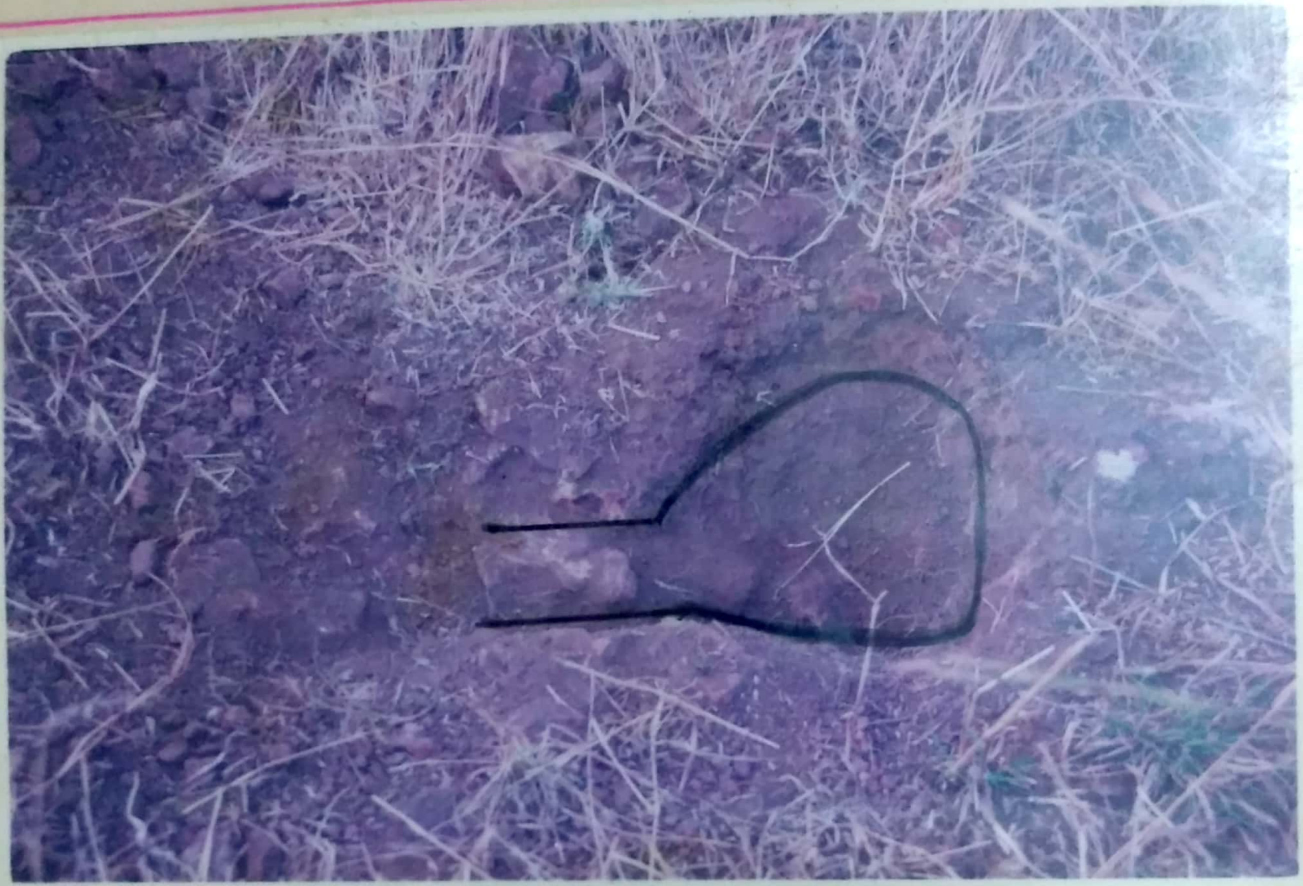

ॐकाराच्या शेपटाच्या शेवटच्या भागावर (मोहाळटेकडी) बैलाची शेपटी कोतरल्यावर जशी दिसते तशी खुण लावलेली आहे. या पॉईंटवरुन पहिल्या पॉईंट प्रमाणे सभोवारचे ५० किमी. चे अप्रतीम सुष्टीसौंदर्य पहाता येते. त्याच प्रमाणे ① महीपालगड ② महिंद्रगड ③ हारगापूरगड ④ भुदरगड ⑤ रांगणाकिल्ला असे पाच किल्ले या पॉईंट वरुन दिसतात. खुण असल्याची जाणीव होवून कमरे-इतक्या गवतातून ही खुण शोधून काढली आहे.

Scanned by CamScanner

विशिष्ट खुणा क्र. ७

गायमुख तीर्थ गुप्त उगमस्थान

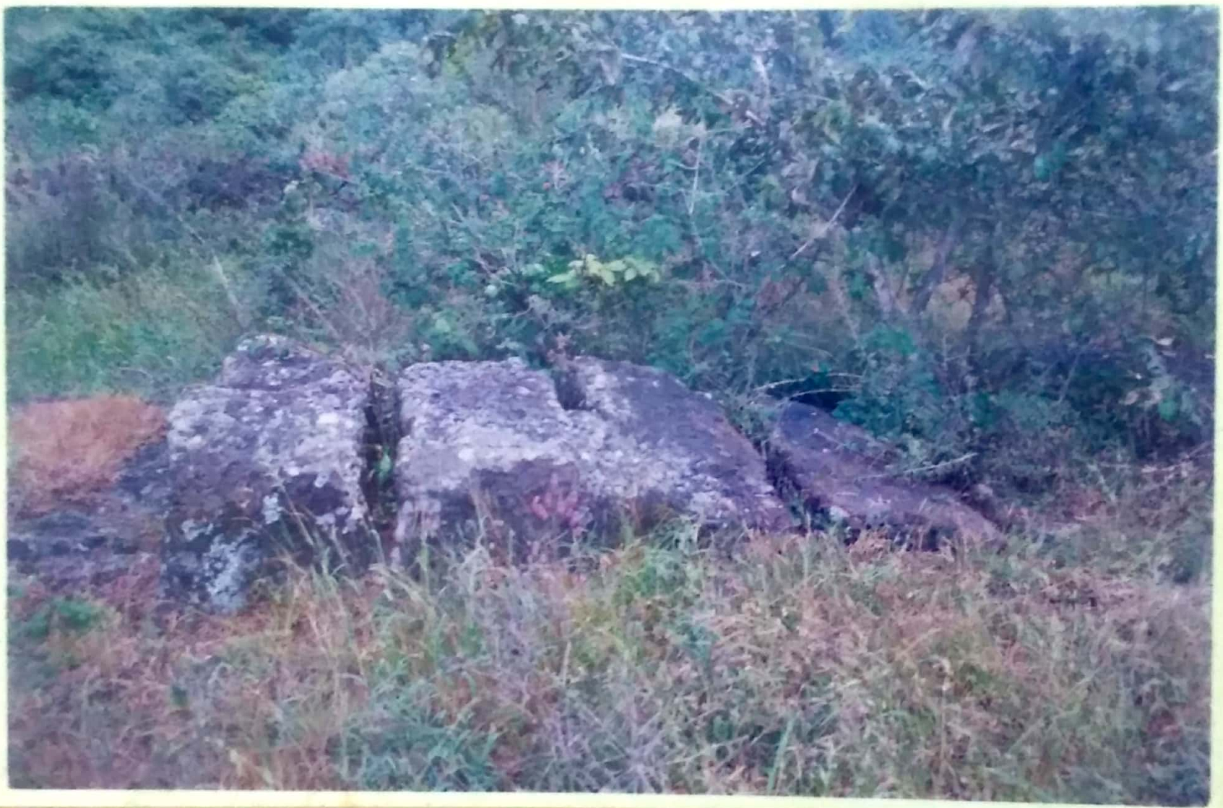

ॐकाराच्या मधून गायमुख म्हणून तिर्थ उगम पावलेले आहे. प्रत्यक्ष तीर्थ खालच्या बाजूस उघड झाले असून त्याच्या गुप्त उगमस्थानी नेह्याची पोरे देशविभागाच्या वेगयेशा लहानमोठ्या खुणा केलेल्या आहेत त्यापैकी एका दगडावरील खुणा वरील फोटोत दिसत आहे

: इंद्रधनुष्य :

ॐ काराच्या पोटातील दरीमध्ये दोन डोंगराच्या मध्ये जर इंद्रधनुष्य पडले तर अप्रतीम दृश्य, निसर्गाचे अप्रतीम सौंदर्य दिसते ते या पॉईंटवरुन पहावे असा संदेश देण्यासाठी इंद्रधनुष्याप्रमाणे ~~[illegible]~~ मुक्त रंगावर लावलेली खुण

विशेष खुण क्र. ८

तपोस्थान

तेथील वास्तव्यात प्रभुरामचंद्र सुर्यआराधना करण्यासाठी बसत होते ते ठिकाण. बसण्याच्या ठिकाणापासुन सुमारे ५० मी. अंतरावर खोत्रारित्या दरडीमध्ये टाकीत एक अशा कमानी कोरलेल्या असुन एक पाषाणातीलच एक शिवलींग आहे. बाजूला पाण्याची साठ ठेवण्यासाठी अळे (निरणे) कोरलेले आहे. येथून सुमारे ५० कि.मी. वर होणारा अप्रतिम सुर्योदय पहाता येतो सुर्योदयाच्यावेळी ही कमान सोनेरी किरणांनी न्हाऊन निघो.

Scanned by CamScanner

विशिष्ट खुण क्रं. ६

भुयारी स्वरुपात असलेला रामदरबार

भुयारी स्वरुपात कोरलेल्या जमीनीखालील दरबारातील या मुख्य महालात 'शिवलींग मंदिर, ऋषीमुनी निवासस्थाने, यज्ञकुंड, अवधूत मंदिर, गणेशाचा गाभारा, ज्योतिर्लिंगाची स्थाने, तपश्चर्या करण्यासाठी ओवऱ्या इ. देवतांची स्थाने आहेत. त्याचप्रमाणे वरिल बाजूस पांच - महापुरुषांच्या महासमाध्या आहेत. पैकी एक अवधूत मंदिरात उघड झालेली पहावयास मिळते.

Scanned by CamScanner

'शिव मंदिरातील शिवलींग'

मुळ जोभ्या दगडालच वरूनच कोरत नेलेले हे शिवलींग प्रभुरामचंद्राच्या साक्षीने स्थापन झाले असून वज्रलेप केल्याने काळे दिसत आहे. बाजूला ओवरीत जिवंत भूजंग राहल्याची ठिकाणे आहेत.

Scanned by CamScanner

Scanned by CamScanner

'ऋषीमुनींची प्राचीन तपश्चर्येची ठिकाणे'

नेरेवाडी ~~गावच्या~~ कडील बाजूस भव्य स्वरूपाचा मोठा दगड असून त्यामध्ये गुहा कोरलेली आहे. 'यास ग्रामीण भाषेत 'घुपा धोंडा' असेही संबोधतात या प्राचीन तपश्चर्येच्या गुहेसमोर विशिष्ट संकेत देण्यासाठी खुणा केलेल्या आहेत.

Scanned by CamScanner

घुप्प घोड्या समोर ~~असणाऱ्या~~। असलेल्या विशिष्ट संकेत देणाऱ्या सांकेतिक खुणा (डिमार्केशन)

Scanned by CamScanner

उघड झालेली महासमाधी

ॐ स्वरुपात वनवासातील प्रभुरामचंद्राच्या आज्ञेनीखाली असलेल्या रामदरबारात मुख्य महालात एका ओवरीत अवधूत मंदिर आहे. या मंदिरात प्राचिन काळी घेतलेली एक महासमाधी खालच्या बाजूने उघड झालेली आहे. वरच्या बाजूला अजून चार महासमाध्या आहेत.

मंदिराचा आतील भाग व उघड झालेली महासमाधी →

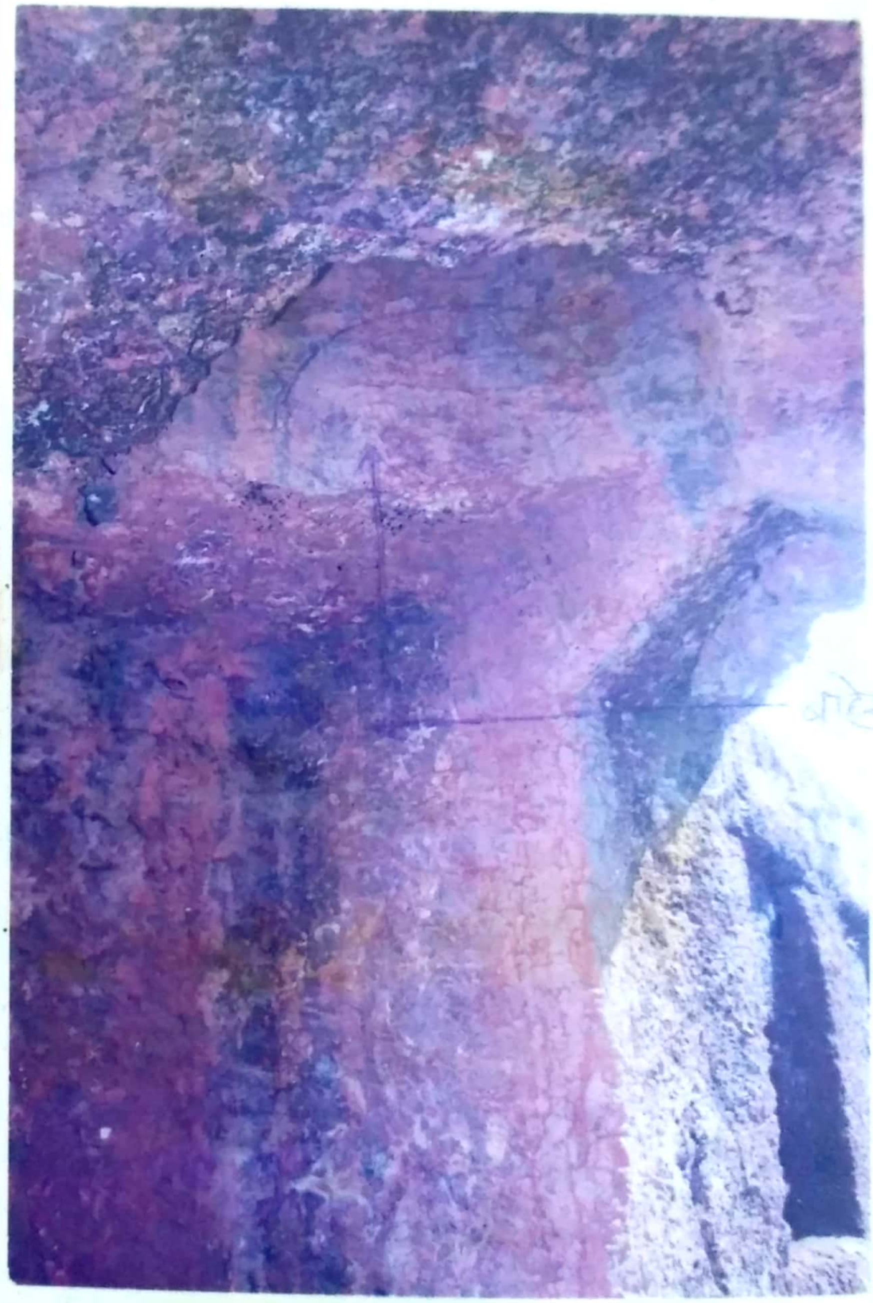

Scanned by CamScanner

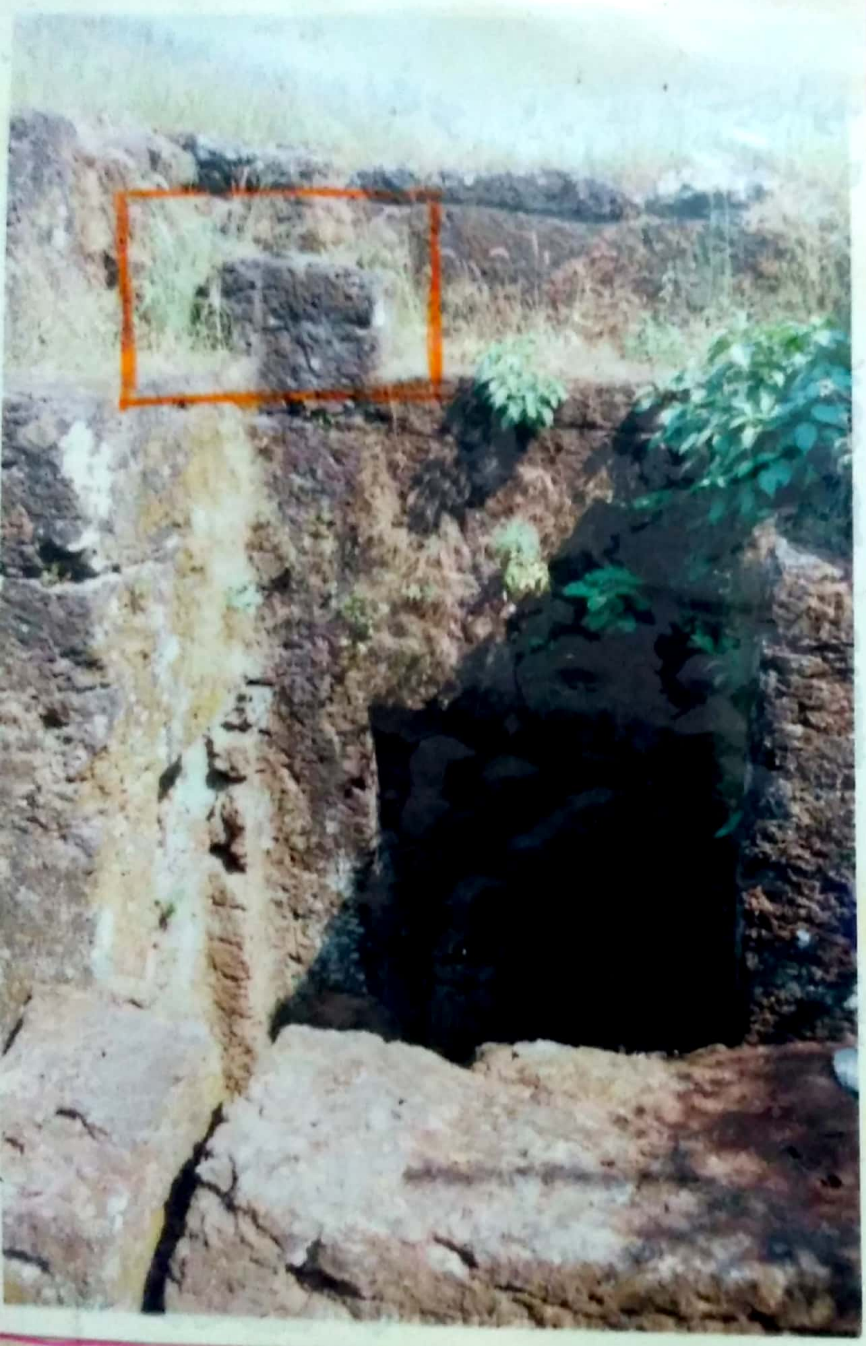

सतीकुंड- रामदरबारात मुख्य महालात एकुण ११ जोतिर्लिंगाच्या त्यावे[ळी] स्थापना केलेल्या ११ कमानी आहेत. त्या[ला] लागुन जवळच 'सतीकुंड' आहे.

प्राचिनकाळी सती जाण्याची पध्दत होती राख साठण्यासाठी कुंडात खोल खड्डा लावलेला आहे. सरण रचण्यासाठी खास वैशिष्ट्यपूर्ण रचना केली आहे. चिता रचून झाल्यावर अग्नीत उडी घेण्यासाठी खास जागा आहे (फोटोत पहा)

सती गेल्यानंतर यातील चिता भस[्म] या सर्व जोतीर्लिंगाना लावण्याची पध्दत होती.

Scanned by CamScanner

लक्ष्मण...

भुयारी स्वरूपातील असणाऱ्या रामदरावाराच्या सभोवती संपूर्ण संरक्षक भिंत असून त्यावर ठिकठिकाणी येथे प्राचिनकाळी लावलेल्या हद्दी (निषिध्द क्षेत्र) दर्शवित कोरलेले दगड लावलेले आहेत ज्यावर शंकराच्या हातातील डमरू, चंद्र, सर्प व शिवलिंग कोरलेले आहेत.

हि संरक्षक भिंत म्हणजेच (लक्ष्मणरेषा) होय.

Scanned by CamScanner

ॐ स्वरूपातील वनवासातील प्रभुरामचंद्राचे वास्तव्याचे ठिकाण

भुयारी स्वरूपातील रामदरबाराची- मुख्य महाल वेगळा व वास्तव्याचे ठिकाण वेगळे अशा दोन पद्धतीची रचना असून त्यापैकी 'वास्तव्याचे ठिकाण'

यामध्ये प्रभुरामचंद्राची बैठक खोली, सुर्यमंदिर, लक्ष्मणकुटी, धान्य कोठार, स्वयंपाक घर, न्हाणी घर, बेडरुम अंगण व उकीरडा.

'नागबि'

मुख्य महालातील शिवलिंगाच्या डाव्या बाजूला व उजव्या बाजूला ओ
असून पैकी उजव्या बाजूच्या ओवरीस फोटोत दिसत असल्याप्रमाणे नैसर्गीकच लहान
मोठी बिळे आहेत. ही बिळे म्हणजे जिवंत भुजंग राहण्याची ठिकाणे होत आजही या
शिवलिंगावर अधून-मधून जिवंत भुजंग वावरताना भक्तांना पहावयास मिळतात
पाहिलेले आहेत.

Scanned by CamScanner

"विशिष्ट संकेत देण्यासाठी विशिष्ठ ठिकाणी लावलेले दगड"

भुयारी स्वरुपातील या संपूर्ण रामदरबारात मांस-मरण वर्ज (निषिद्ध क्षेत्र) म्हणून व संरक्षक क्षेत्र म्हणून विशिष्ठ विधी-करुन असे दगड संरक्षक क्षेत्रावर ठिक-ठिकाणी लावलेले आहेत. या दगडावर शंकराच्या हातातील डमरु प्रमाणे खुणा चंद्र, सुर्य असे पर्यंत या ठिकाणाची महती अबाधित राहील अशा संदेश देण्यासाठी चंद्र व सुर्य या दगडावर कोरलेले आहेत.

" सुर्यमंदिर "

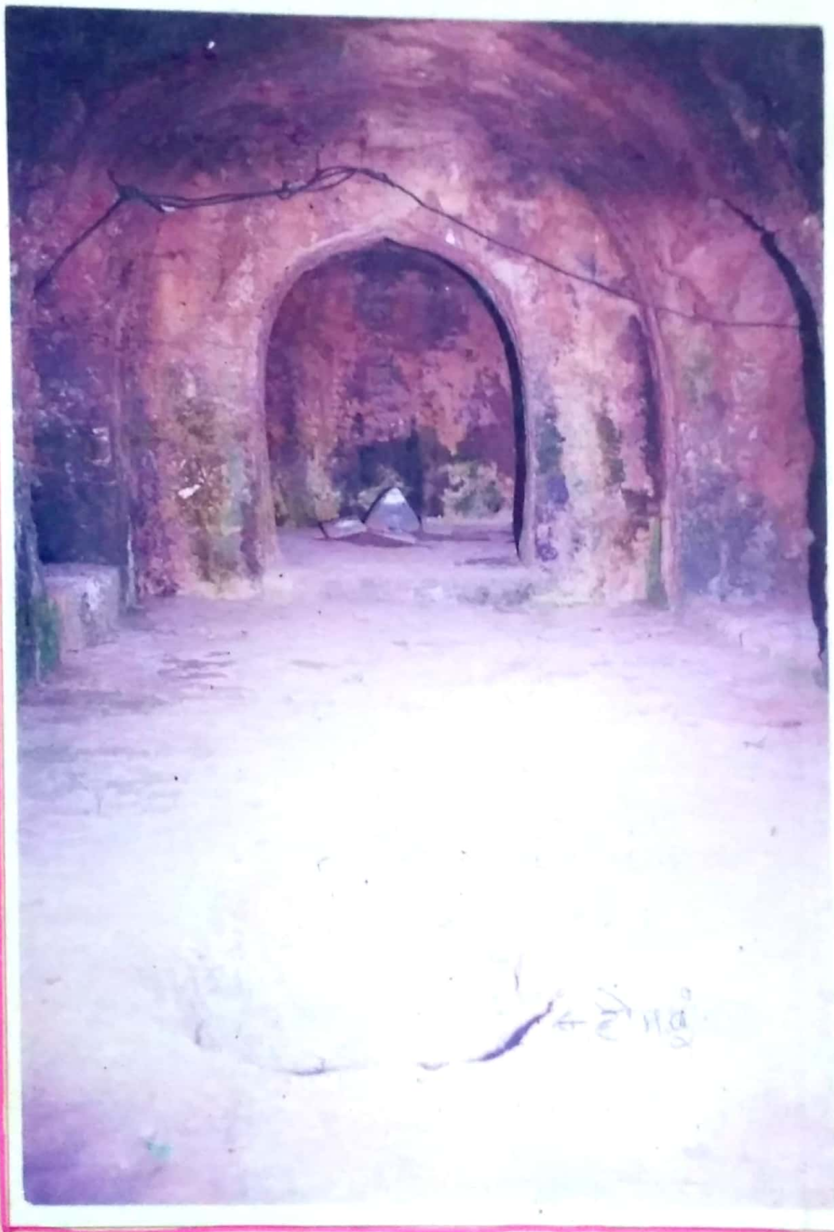

प्रभु श्रीरामाचे वास्तव्याचे ठिकाणी असलेला कुलदैवतेचा (सुर्यदेवतेचा) अदभूत देव्हारा " सुर्यमंदिर "

Scanned by CamScanner

सुर्यमंदिरा समोर प्राचिनकाळी अद्भूत पॉईंट लावलेला असून या पॉईंटवरुन
ॐ स्वरुपात होणारे सुर्याचे उत्तरायण व दक्षिणायण पहावयास मिळते.

Scanned by CamScanner

ॐ स्वरुपात सुर्याचे उत्तरायण व दक्षिणायन

ॐकार स्वरुपातच सुर्याचे उत्तरायण व दक्षिणायन होते. सुर्यमंदीरासमोर ~~समोरच्या~~ समोरे १०,००० वर्षापुर्वी लावलेला पॉईंट आहे या पॉईंटवर उभे राहिल्यास दोन्ही बाजूनी सारख्या आकाराचे डोंगर आहेत ॐकार स्वरुपातील दोन्ही डोंगराच्या मध्येच सुर्याचे उत्तरायण व दक्षिणायन होते. या पॉईंटवरुन टिपलेला 22 डिसेंबर रोजीचा शेवटच्या दक्षिणायनातील सुर्योदय.

ऐतीहासीक किल्ले सामानगडावरील

'भवानी माता'

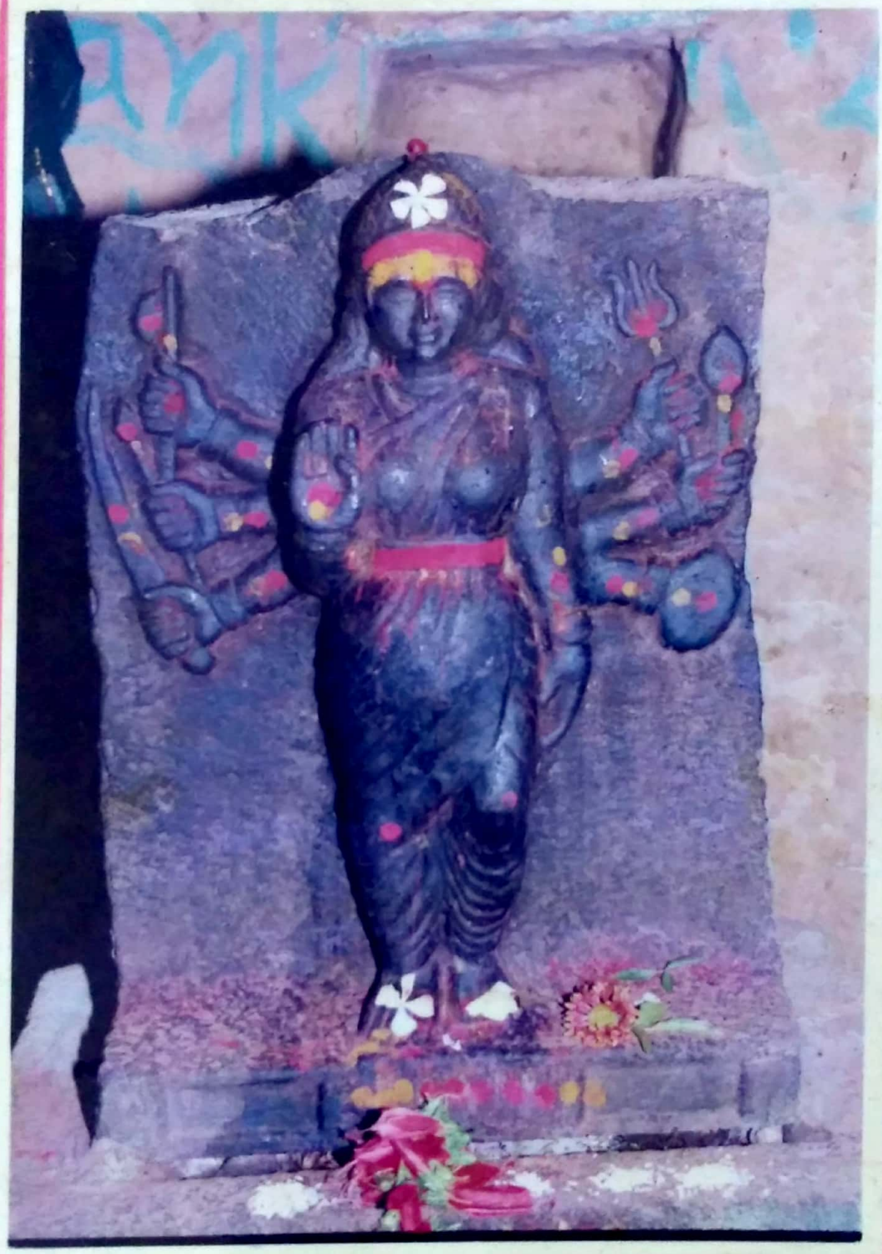

किल्ल्यामध्ये ऐतीहासीक भवानी मातेचे मंदिर आहे.

Scanned by CamScanner

विशिष्ट खुण क्रं. ११

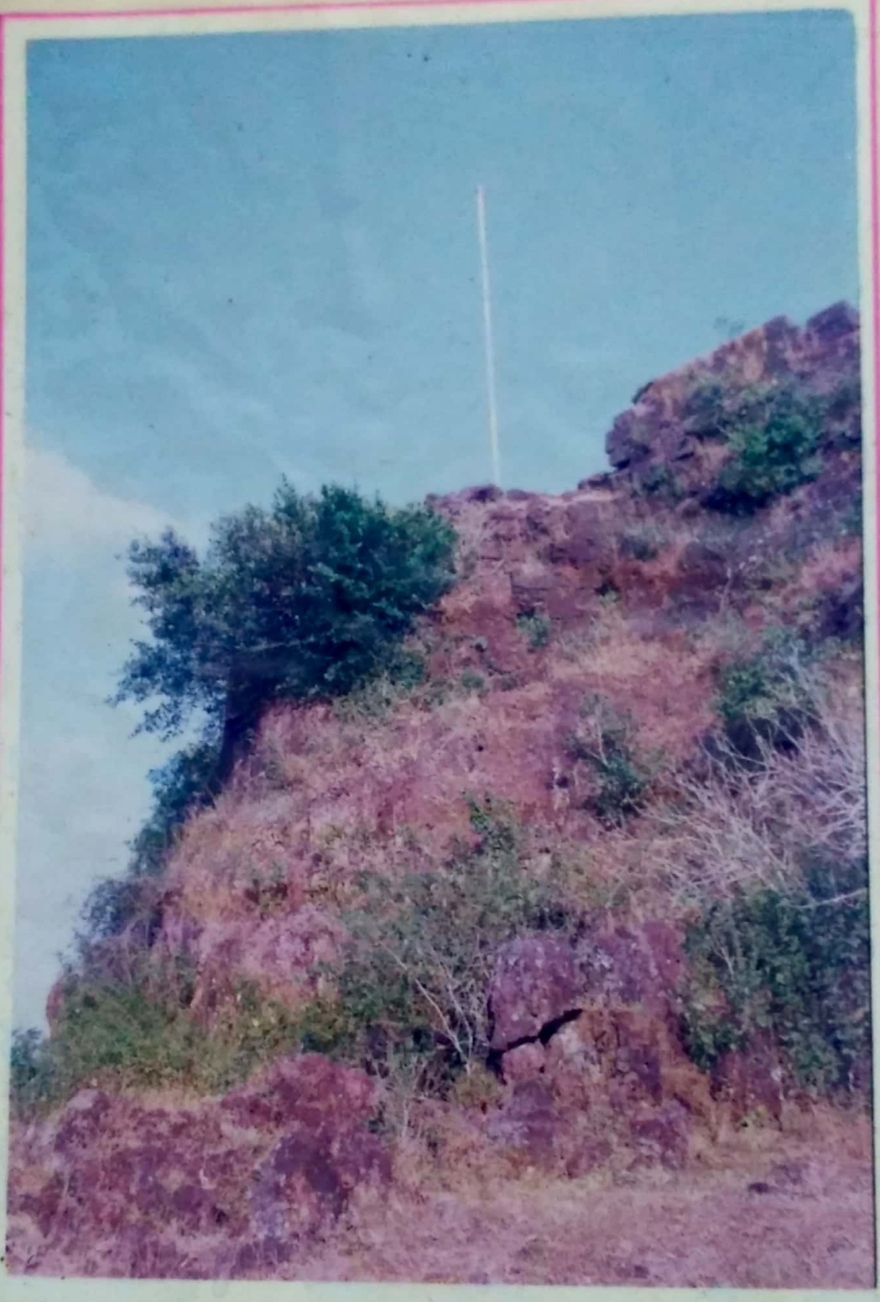

"ऐतीहासीक किल्ल्यावर भगवा झेंडा फडकणारा बुरुज"

पाश्चिमेकडील अप्रतिम निसर्ग सौंदर्य या बुरुजावरुन दृष्टीस पडते.

Scanned by CamScanner

सोमानगडावर

समर्थांनी दगडातून बेडकी कोढून छत्रपती शिवाजी राजांचा सुक्ष्म अहंकार दूर केला

← ऐतीहासीक मुळ ठिकाण
[ऐतीहासीक डिमार्केशनसह]

Scanned by CamScanner

पाच फूट दगडात जीवंत असणारी वनस्पती -

दगडात बेडकी कशी जीवंत राहू शकते त्याचे हे जीवंत उदाहरण चार ते पाच फूट दगडात (मुळ बेडकी निघालेल्या ठिकाणाजवळ) रुगुणी नावाची वनस्पती मुळ धारेची साक्ष देत फुलासह जीवंत आहे.

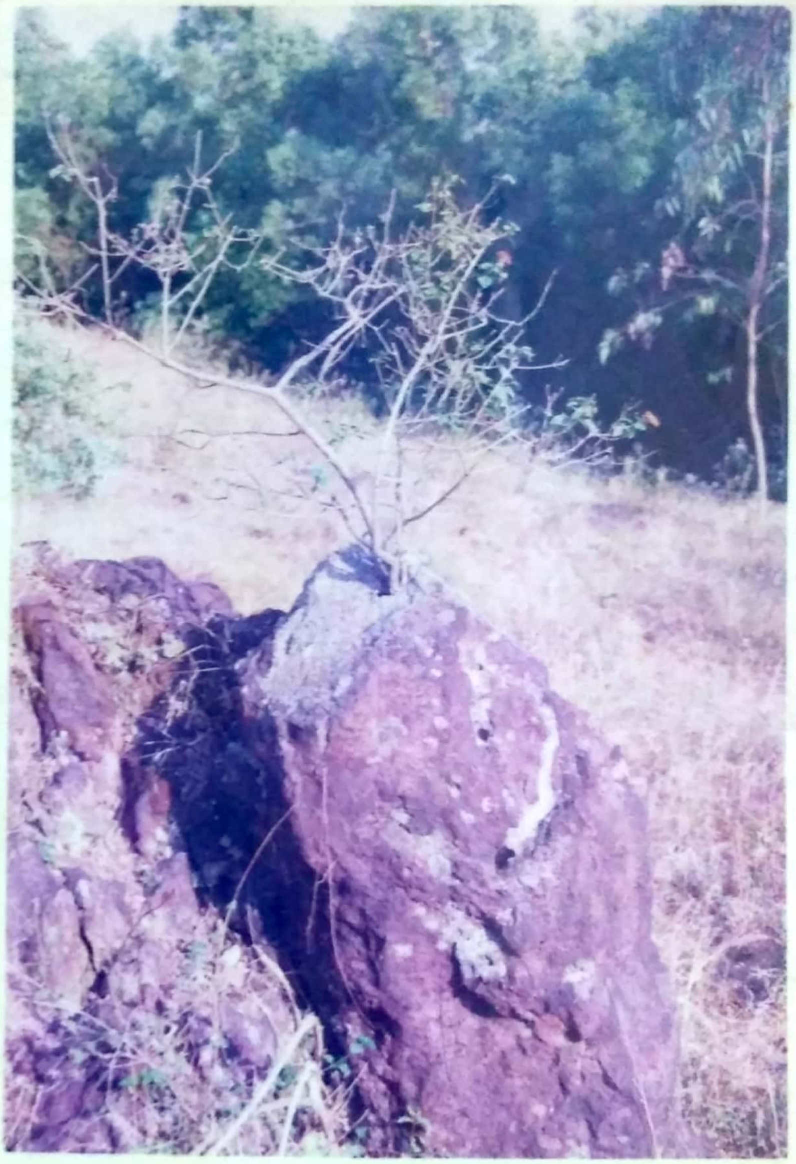

Scanned by CamScanner

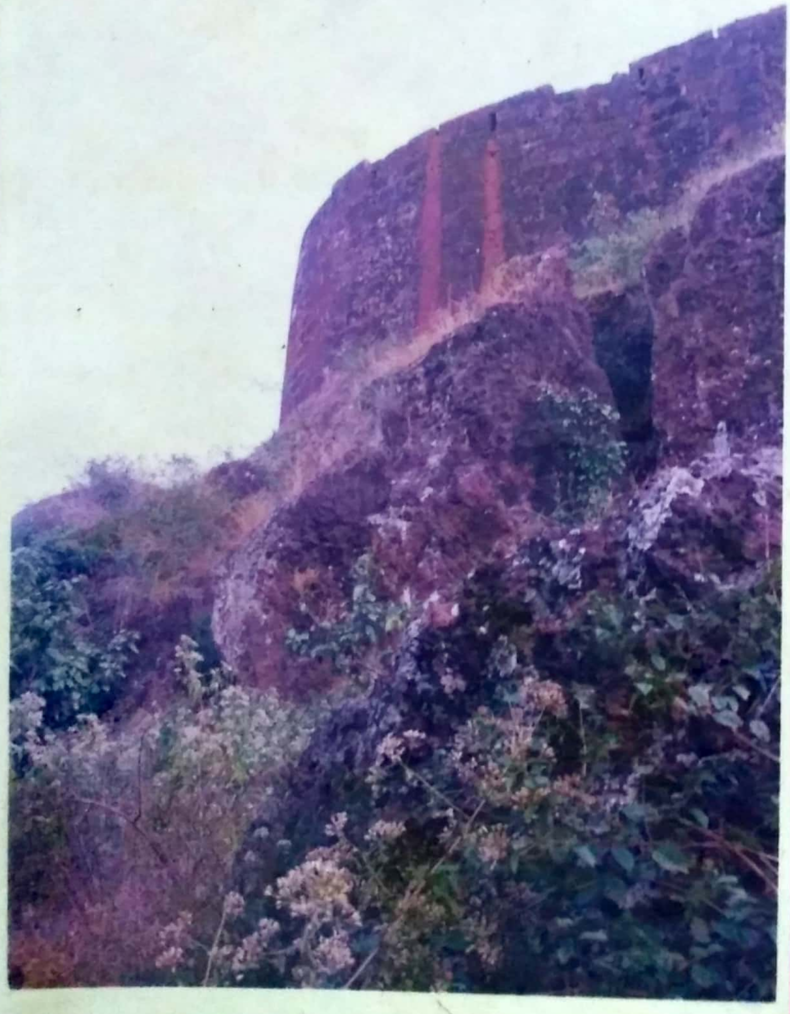

← अप्रतिम निसर्ग सौंदर्याचे मनोह
दर्शन घडविणारे ऐतिहासीक सामान
किल्ल्यातील टेहळणी बुरूज

Scanned by CamScanner

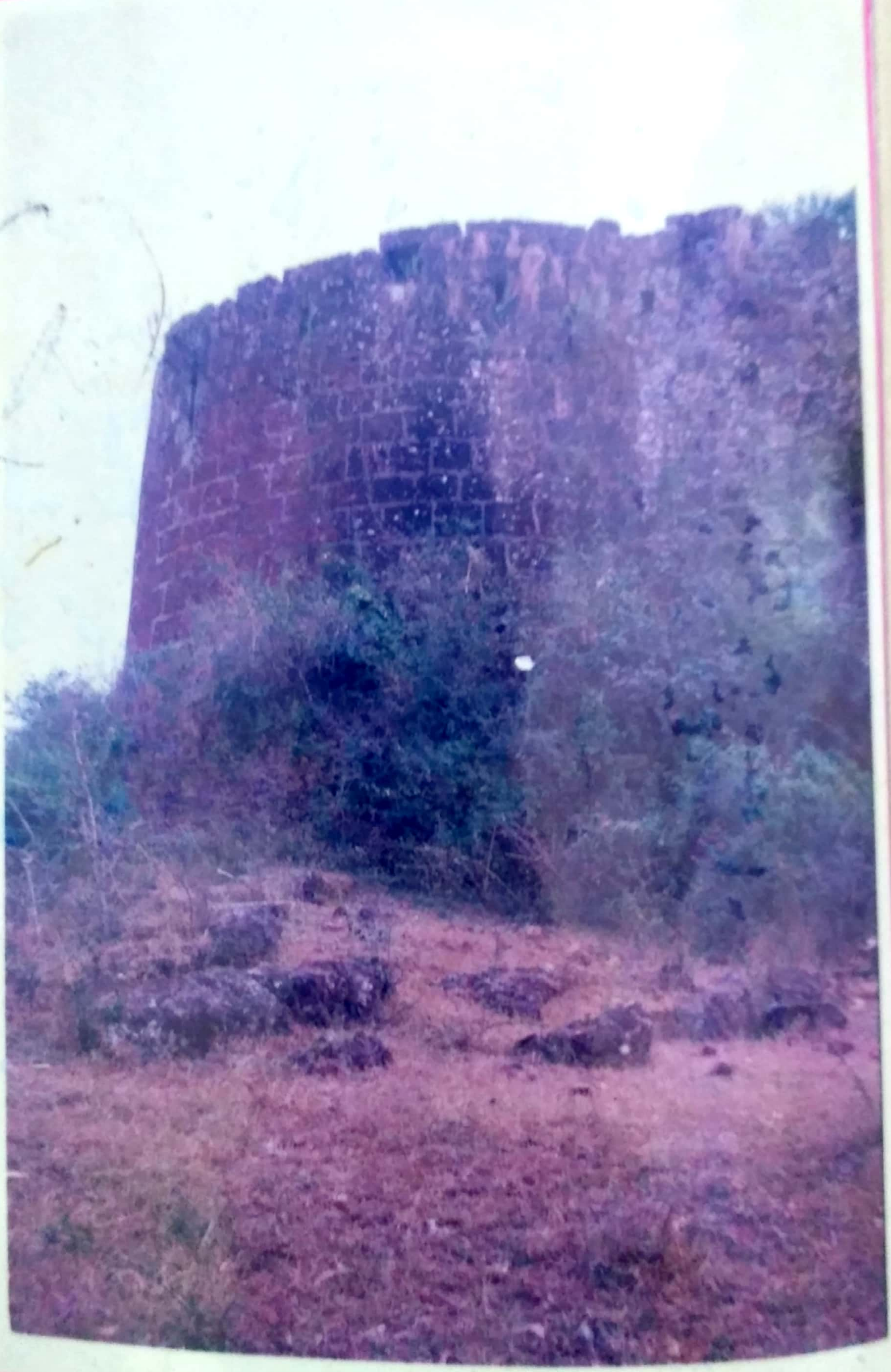

Scanned by CamScanner

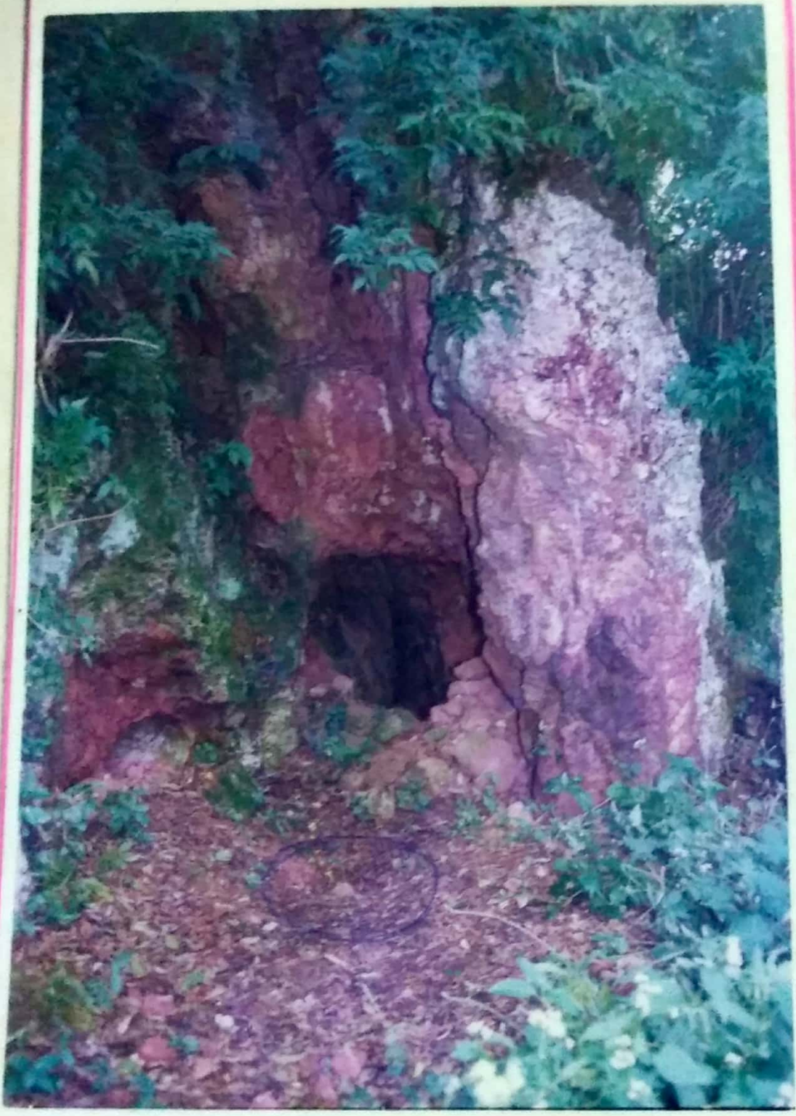

:वाघाची घळ/गुहा:

समर्थांच्या पोरशुक शौर्यविलासाठी "छत्रपती शिवाजी महाराजांनी वाघिणीचे दुध काढलेली" वाघिणिची ऐतिहासीक आणि वैशिष्ट्यपूर्ण घळ.

जेथे वाघीण शांत झाली तेथे स्तुप लावलेली आहे. आजही येथे ३३० वर्षापासून परंपरा चालू आहे.

Scanned by CamScanner

"वाघीणीच्या गुहेसमोर त्या काळी लावलेली विशिष्ट खूण"

वाघीण हे गुर ~~म्हणून~~ त्याचे प्रातिक म्हणून यात्रेच्या वेळी रामोशी समाजाचा नैवेद्य द्यायचा मान आहे. यात्रेत पालखी भेटी नंतर गुहे पर्यंत पळण्याची गुरवांची शर्यत लागते. ३३० वर्षांपासून आजतागायत परंपरा चालू आहे.

Scanned by CamScanner

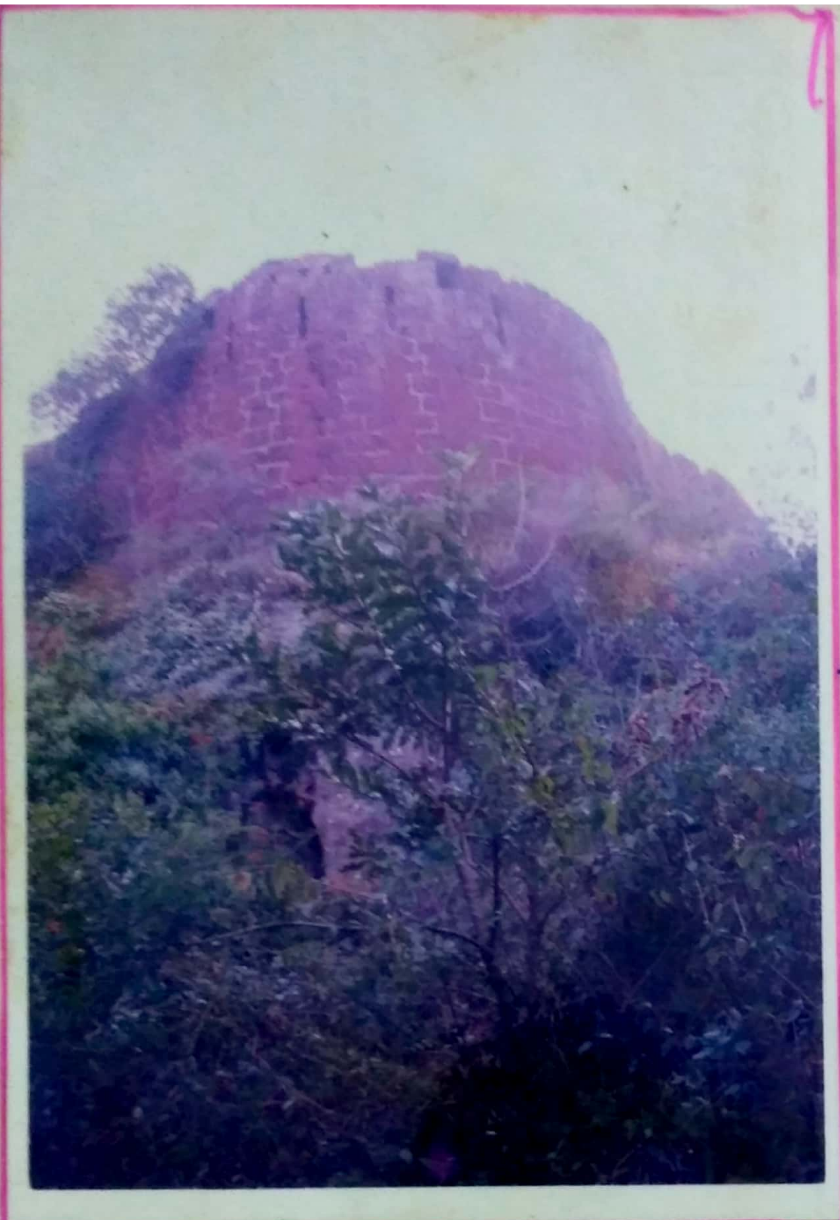

← अप्रतिम निसर्ग सौंदर्याचे मनोहारी दर्शन घडविणारे ऐतिहासीक सामानगड किल्ल्यातील रेहळणी बुरुज.

Scanned by CamScanner

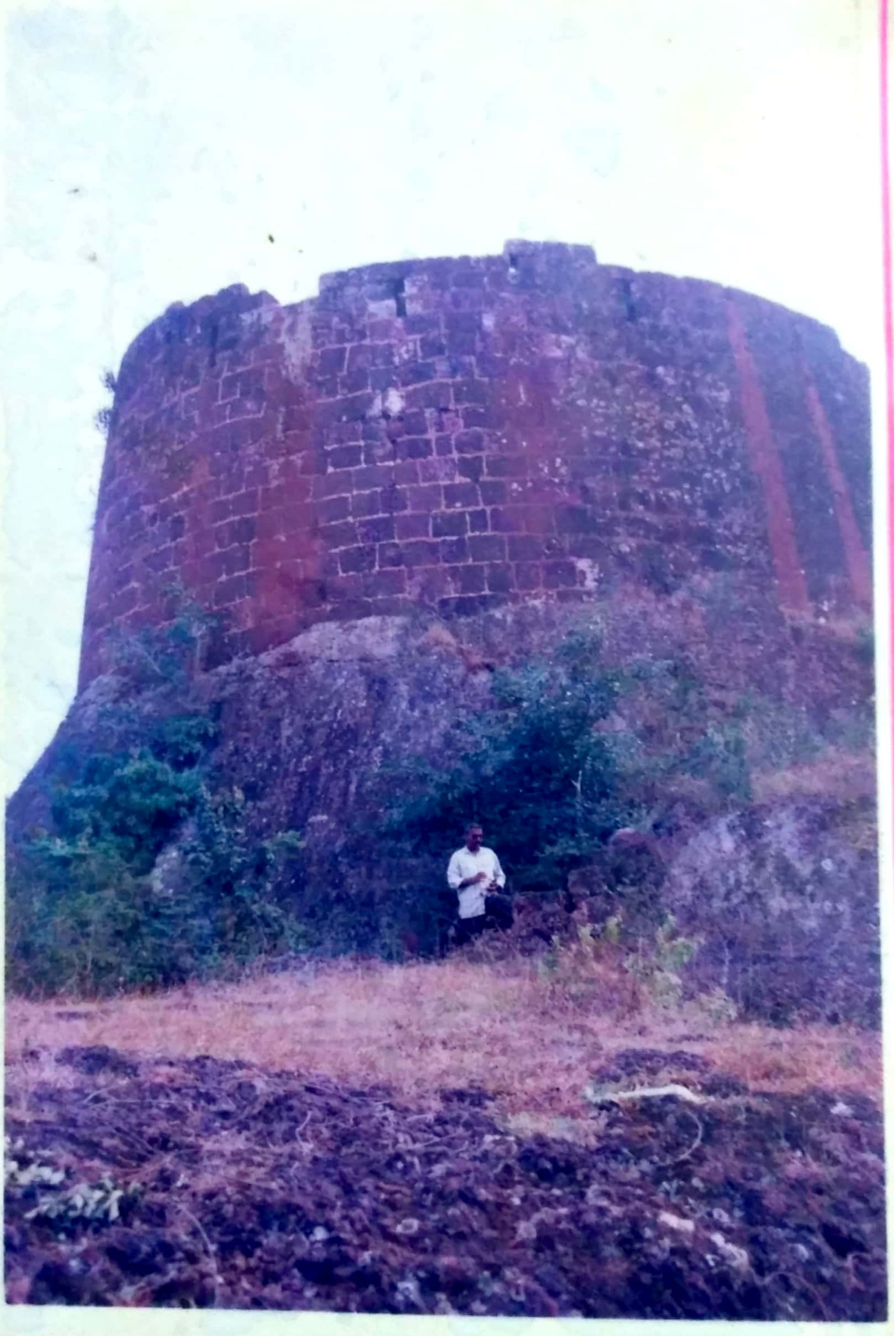

Scanned by CamScanner

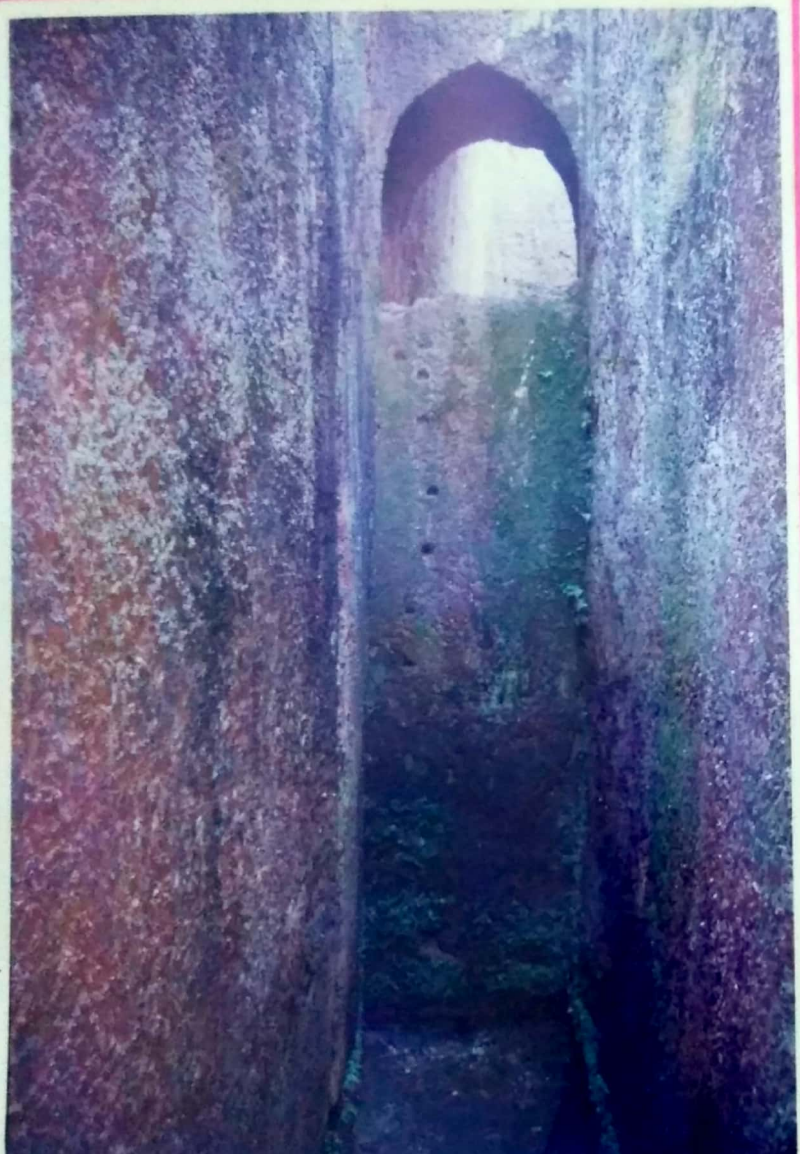

सात कमानी विहिर -

किल्ल्यामध्ये एकुण पाच वेगवेगळ्या प्रकारच्या विहिरी आहेत त्यापैकी एक ज्याची रचना आगळी वेगळी आहे. कैद्याना या खंदकात ठेवले जायचे कैद्याना शिक्षा देण्यासाठी विशिष्ट प्रकारची रचना केली आहे एकुण वेगवेगळ्या आकाराच्या आकाराच्या सात कमानी आहेत म्हणून यास सात कमानी विहिर म्हणतात.

Scanned by CamScanner

चोरखींड :-

किल्यातून बाहेर जाण्यासाठी उत्तरेकडील बाजूस असणारी चोरखिंड.

Scanned by CamScanner

विशिष्ट खुण क्र. १३

किल्ल्याकडे जातानाच्या वाटेजवळ असणारी खुण.
या पॉईंट वरून समोरचा भाग त्रिकोणी दिसतो त्रिकोणी पहा असा संदेश देण्यासाठी त्रिकोणी आकाराची खुण कोरलेली आहे. या पॉईंटवरून भडगावच्या 'गुढादेवीचे' अप्रतिम निसर्गसौंदर्यासह दर्शन होते.

Scanned by CamScanner

खुण क्रं. १४ 'संत पुरुष भिमशाप्पा'

ॐ कार स्वरूप जोपून १०० वर्षापुर्वी ॐ काराच्या पोटात समाधिस्त झालेले नुल गावचे दिवटी समाजातील सिध्द पुरुष "भिमशाप्पा समाधी"

Scanned by CamScanner

—: भिमशाप्पा समाधी मंदिर :—

Scanned by CamScanner

: पांडव मंदिर :

सिद्धपुरुष भिमशाप्पा यानां "आम्ही येथे वास्तव्य करून गेलो आहोत" असे कार स्वरूपात आमचे स्थान स्थापन करा" असा दृष्टांत झाल्यामुळे सिद्ध पुरुष भिमशाप्पा यांनी स्थापन केलेले पांडव मंदिर

Scanned by CamScanner

पांडव मंदिरा समोरील पाच पांडवांच्या देह पादुका ↴

Scanned by CamScanner

'सत् पुरुष भिमशाप्पा यांची बसण्याची ठिकाणे'

भक्तांना दर्शनासाठी बसत होते त्या ठिकाणी ताम्रपट लिहून ठेवला आहे.

Scanned by CamScanner

: सिद्ध-पुरुष भिमशाप्पा यांचा बसण्याचा पाट :

Scanned by CamScanner

: पादखडी :

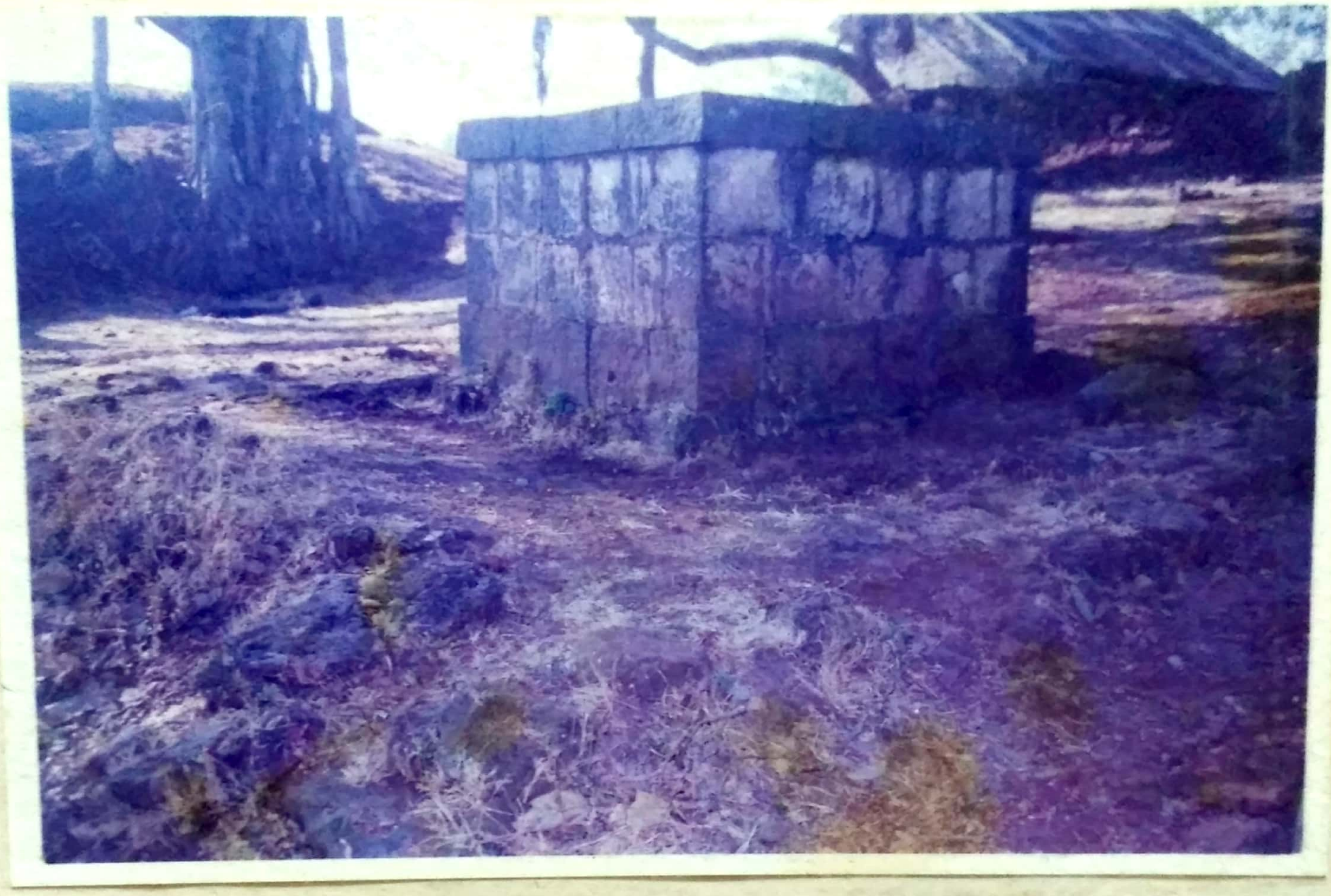

या ठिकाणीच सितेचे हरण रावणाने केले या ठिकाणी प्राचिन काळी चबुतरा होता व त्यावर प्रभुरामचंद्रांच्या व सितामाईच्या पादुका होत्या. त्याच ठिकाणी चबुतरा बांधून त्यावर [redacted] पादुका ठेवलेल्या आहेत.

बैठ्या स्वरूपात घेतलेल्या महापुरुषांच्या पाच प्राचिन महासमा

इ. स. पूर्व सुमारे साडेचार ते पाच हजार वर्षापुर्वीच्या पाच महासमाध्या या ठिकाणी आढळून आलेल्या आहेत. या समाध्या ऐका वैशिष्ठ्य पूर्ण ठिकाणी, बैठ्या स्वरूपात बांध्यात आलेल्या आहेत.

अवधुत मंदिर :

←प्रभुरामचंद्रांच्या वनवास कालीन वास्तव्याच्या दरबारात मुख्य महालात ब्रम्हा, विष्णू, महेश या मुर्तींची स्थापना असणारे अवधूत मंदिर आहे.

या मंदिरामध्ये या पाच महासमाध्या पैकी एकु खालच्या बाजूने उघड झालेली समाधी आपल्याला पहावयास मिळते.

Scanned by CamScanner

विशिष्ट खुण क्रं. १५

" गोमुख तीर्थ "

ॐ कोराच्या पोटातून तिर्थ उघड झाले असून सतत १ ते १½ इंची तीर्थ सतत पडत असते यातून असून मधून शंख व शिंपले बाहेर येतात त्यातूनच एक अमुल्य, अप्रतिम असा शाळीग्राम / शिवबाण बाहेर आला आहे. या तिर्थाचे पाणि अतीशय पवित्र आहे.

: शिवबाण / शाळीग्राम :

गायमुख तिर्थातून बाहेर आलेला शाळीग्राम/शिवबाण / पाण्यातील अमुल्य हिरे-
त्यामध्ये सुवर्णासह पंचधातूचे विषा टाकणाऱ्या कृमी आहेत अंतराळातून दिसणाऱ्या
पृथ्वीप्रमाणे याचा आकार आहे.

Scanned by CamScanner

विशिष्ट खूण क्रं. १९

"चाळोबा मंदिर"

ॐकार स्वरुपात पायथ्याशी असलेले प्राचिन चाळोबा मंदिर. महादेवाला अधिष्ठीत असणारी पिशाच्याची प्रमुख देवता म्हणून ॐ स्वरुपात स्थान पायथ्याशी आहे. त्याच्या बाजूला महादेव मंदिर आहे.

Scanned by CamScanner

प्राचिन चोळोबा मंदिरा शेजारी पांडवानी स्थापन केलेली
"सात शिवलिंगे."

पाच पांडवांची पाच व बाजूला पत्नी द्रौपदीच्या नावे एक व माता कुंतीच्या नावे एक अशी एकूण सात शिवलिंगे आहेत.

Scanned by CamScanner

'ऋषीमुनींची प्राचिन तपश्चर्येची ठिकाणे'

संपूर्ण ॐ काराच्या भोवती दरडीमध्ये तपश्चर्या करण्यासाठीची अनेक प्राचिन ठिकाणे/गुंफा आहेत. वर चढण्यासाठी बाजूने पायऱ्या खोदलेल्या आहेत. त्यापैकी एक प्राचीन ठिकाण.

Scanned by CamScanner

'न्हाणी घरातील प्राचिन चुली'

वासोळ्याच्या ठिकाणी उभ्या दगडातच कोरलेल्या न्हाणी घरातील 'प्राचीन चुली' दिवा ठेवण्यासाठी खास ठिकाण बाजूला गार पाणी ठेवण्यासाठी दुसऱ्या ओवरीत निवणे (आळे) कोरलेले आहे.

Scanned by CamScanner

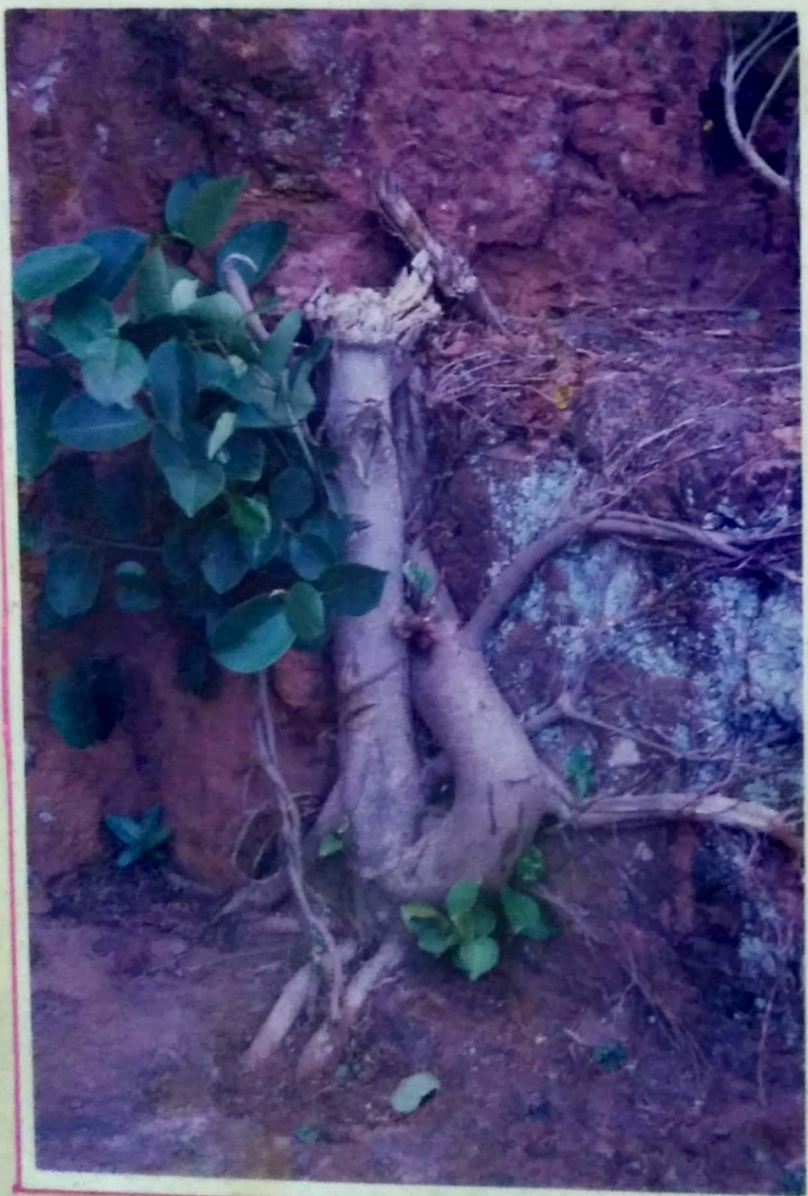

रामाच्या घरची उलटी खूण:-

कली-युगाची सर्व उलटी रित दर्शविणारे श्रीरामाच्या वास्तव्याच्या ठिकाणी अंगणात असलेले पिंपळाचे झाड ज्याची मुळे उलटी आहेत.

रजो व तमो गुण वाढून सत्व गुण कमी झाल्याचे दर्शन.

Scanned by CamScanner

" ब्रिटीश कॅप्टन सिल्व्हर यांची ~~[illegible]~~ स्मरणार्थ रोवलेली शिला "

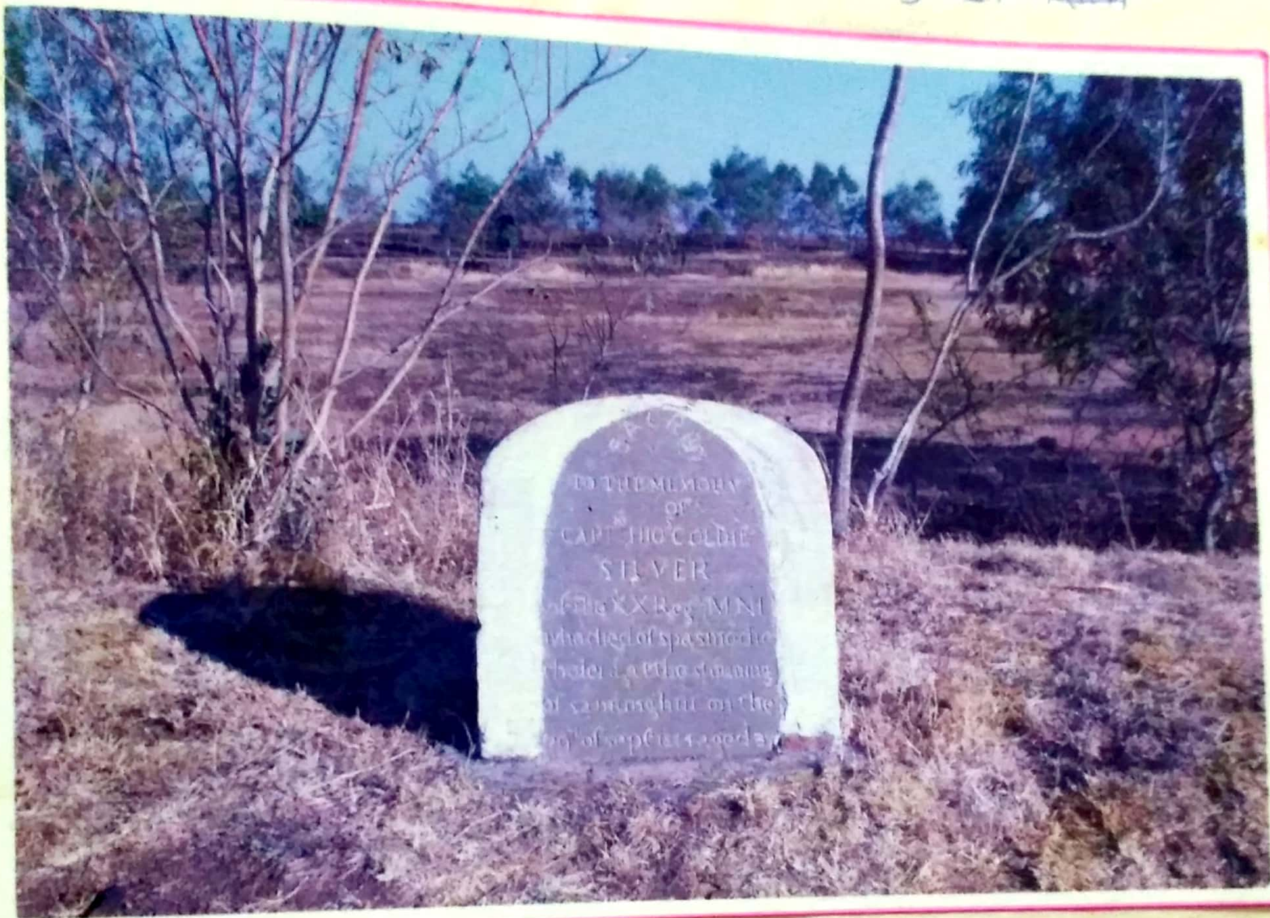

१८४४ मध्ये झालेल्या लढाईत "मुंजाप्पा कदम यांना जिवंत पकडण्याचा आदेश ब्रिटीश सरकारने कॅप्टन सिल्व्हर यांना दिला होता पण मुंजाप्पा कदम आटोक्यात येत नाही हे पाहून त्यांनी मुंजाप्पा कदम यांच्यावर गोळ्यांच्या फैऱ्या झाडल्या व आदेशाचा भंग केला आदेशाचा भंग केल्यामुळे वरिष्ठांनी कॅप्टनवर गोळ्या झाडल्या त्यांच्या स्मरणार्थ ~~[illegible]~~ स्थापन केलेली शिला त्याच्यावर मजकूर कोरला आहे.

Scanned by CamScanner